

Witte Donderdag 2025

Gemeente van Jezus Messias

In deze stille week laten we ons in de vieringen niet alleen leiden door het lijdensverhaal van Jezus Messias, maar leggen we ook de focus op het leven en werk van de schilder Jan Mankes. We laten ze als het ware met elkaar in gesprek gaan. Een dialoog tussen twee verschillende levens met verrassende overeenkomsten. Ook al leeft de schilder Jan Mankes bijna 2000 jaar later dan de rabbi uit Nazareth; beide hebben ze een eigen unieke weg door het leven gevolgd. Daarnaast is het ook goed om voor onze spiritualiteit te putten uit de rijke bron van kunst. Want het is juist de kunstenaar die probeert in beeld, taal en muziek, het oneindige, het goddelijke weer te geven. Het is de voortgaande openbaring van God, als bron van licht en leven, die in de taal van de kunst tot ons wil spreken. Het is de verbeelding van de kunstenaar, die ons, naast de taal van het goddelijke woord, ons wil ontroeren en troosten. God mogen we ontmoeten in de taal de hele Schepping.

Of in de woorden van Jan Mankes zelf: 'God kan worden gekend in de natuur en de schijnbaar nederige dingen om ons heen.' De vrouw van Mankes, Anne Zernike verwoordt het als predikante als volgt: 'Ja, heilig is alle kunst. Alle wegen die zich verheffen boven de alledaagschheid voeren tot God'. De schilderijen van Mankes richten de blik op de eenvoudige dingen om ons heen, om ons het bijzondere te leren zien in het vaak o zo gewone. De werken van Mankes zijn bedoeld tot meditatie, het aandachtig schouwen van de wereld, ons bestaan. Opdat we niet voorbij lopen aan de door God bezielde wereld. Mankes was een gelovig mens, hij wist zich geraakt door het leven van Jezus Messias en leerde van Hem het kwetsbare zien in al het bestaande.

Op de voorkant van de liturgie staat een schilderij van Jan Mankes afgebeeld. We zien een kruikje met witte judaspenning dat op een wit boekje is geplaatst. Voor het kruikje ligt het skelet van de kop van een reiger. Kunst daagt uit om er met je eigen associatie naar te kijken. Het te bemediteren. Op deze witte donderdag zien we de Judaspenning als verwijzing naar het verraad van Judas en het skelet als verwijzing naar de dood. Het lijkt wel alsof er vanuit het schilderij licht straalt naar de kijker, van binnenuit zagezegd. Mogen we hier een stukje licht van de nieuwe morgen zien? Wie zal het ons ontnemen?

Het kruikje verwijst naar het water waarmee Jezus de voeten wast van zijn leerlingen. Hun zonden worden hen vergeven en wie zal de minste onder de gelijken zijn? En welke boodschap wil het wit schijnende boek verkondigen? Is het de voorafschaduwing van Paasmorgen? Er schijnt altijd weer nieuw leven door de dood heen.

Niet alleen leert Mankes ons op zoek te gaan naar het goddelijke in het gewone, zijn leven zelf is net als dat van Jezus van Nazareth doortrokken van een groot zelfbewustzijn om de eigen, individuele weg te volgen. Een roeping om je eigen talent na te volgen en dit ook voor te leven.

Mankes volgt zijn roeping om kunstenaar te worden wanneer hij 19 jaar jong is. Terwijl de schilders uit zijn omgeving kiezen voor het weergeven van de buitenwereld vol felle kleuren, denk aan Piet Mondriaan of Jan Toorop, kiest Mankes voor een sober, ingetogen kleurpallet. Hij gaat niet mee met de heersende mode, maar volgt zijn trouw waar hij in gelooft. Het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog in 1914 met een miljoen uitgeweken Belgen in Nederland brengen in Mankes ziel een schokgolf teweeg. Hij wordt overtuigd pacifist en christen-socialist. Om in deze chaotische wereld vol veranderende politieke verhoudingen zoekt Mankes rust in het schilderen van het 'eenvoudige'.

Toch proef je in zijn schilderijen de zwaarte en donkerte van deze tijd. Veel van zijn landschappen zijn gesitueerd in de avondschemering. De tijd tussen dag en nacht, de periode van overgang van de ene naar de andere tijd is overal voelbaar. In leven en werk blijft Mankes trouw aan zijn eigen gevoel. Hij verraadt zijn eigen ziel niet. Helaas sterft Jan Mankes jong op 20 jarige leeftijd aan tbc. Zijn vrouw Anne blijft achter met hun tweejarig zoontje Beint.

Veel mensen vinden vandaag nog steeds troost in zijn schilderijen. Net als in de tijd van Mankes leven we in een tijd van transitie. Van een wereld vol optimisme en vrede, naar een wereld in chaos en oorlog. Waar blijft de hoop op een nieuwe hemel op aarde? Mankes schilderijen als iconen van het gewone leven bieden een veilig overzichtelijk beeld temidden van een uitdijende onrustige en verwarrende wereld. Daarnaast biedt ook de trouw aan zijn eigen roeping troost. Hij heeft zijn ziel niet verraden.

Ook in het leven van Jezus van Nazareth zien we eenzelfde trouw aan roeping. Een weg die Jezus leidde van het veilige Galilea naar het onrustige en chaotische Jeruzalem. Niet een stad van vrede, maar van geweld en terreur. Het is de macht van geweld die het leven van deze rabbi vol vrede ter dood zal brengen. Hij al echter opstaan uit alles wat knelt en benauwd. Juist diegene die zichzelf niet verraadt zal de weg tot leven vinden. Dat is het bemoedigende en troostrijke dat de levens van Jezus en Mankes ons voorhouden.

De judaspenning licht op. Evenals het woord waarop het kruikje staat. Voorboden van het Licht van Paasmorgen. Omarmend Licht dat troost, bemoedigd en inspireert.

Hij is ons brood
ons hemelse rantsoen
de liefde die
ons staat te doen.
Hij is de gave die ons bindt
en die voorgoed
de honger overwint.

(Sytze de Vries)

Moge het zo zijn

Jeroen Jeroense
Overweging witte donderdag 2025

Brood

De korrel sterft
gezaaid om op te staan
in honderdvoud
tot voedzaam graan,
dat wordt geoogst
van overal
zich voegt tot brood
dat velen voeden zal.

Wie is als brood,
als leven dat zich geeft,
zich breken laat,

opdat ik leef?
Zich laat breken,
Opdat ik leef?
Die bij God zelf
De liefde vond,
gaat nu bij ons,
met louter Liefde rond.

Hij is ons brood
ons hemelse rantsoen
de liefde die
ons staat te doen.
Hij is de gave die ons bindt
en die voorgoed
de honger overwint.

Sytze de Vries